

РЕЦЕНЗІЇ

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/30.212260>

Віталій ЯРЕМЧУК,

<http://orcid.org/0000-0003-2493-7271>

доктор історичних наук,
професор кафедри історії

Національного університету «Острозька академія»

(Острозь, Рівненська область, Україна) vitaliiarechuk@gmail.com

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/C-1039-2019>

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ ЛАЗУРКО ЛІДІЇ МИКОЛАЇВНИ «ПОЛЬСЬКА ІСТОРИЧНА ПЕРІОДИКА У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.: ТИПОЛОГІЯ, ІДЕОЛОГІЯ, ПРОБЛЕМАТИКА»¹

Історична полоністика як напрям наукових досліджень набуває в Україні дедалі більшої популярності. Свідченням цього є поява багатьох монографій і синтетичних опрацювань з історії Польщі, а також значна зацікавленість ними з боку фахівців і широкого кола читачів. Якісним зламом у цьому процесі постають історіографічні дослідження, спрямовані на з'ясування внутрішньої логіки розвитку польської історичної культури, становлення в ній традиції осмислення історії інших народів, пов'язаних із поляками спільною історичною долею. У цьому контексті вагомий інтерес представляє такий важливий складник історіографічного процесу, як історія польської наукової преси Східної Галичини XIX – початку XX ст. в її феноменологічному та історіографічному вимірах.

Наукові пошуки авторів часописів, ініційовані здебільшого їхніми редакційними комітетами, помітно модернізували польський історіографічний процес, сприяючи наближенню національної науки до світових взірців. Комплексне дослідження становлення й функціонування польської наукової історичної преси Східної Галичини, а також вивчення її змістового наповнення сприяє відтворенню більш повної картини розвитку східногалицького історіографічного середовища XIX – початку XX ст., дає можливість оцінити її внесок у поступ історичної науки загалом. З огляду на це варто зазначити, що тема дослідження Л. М. Лазурко вже давно була затребувана, а отже, є досить актуальною.

Не викликає сумніву наукова новизна монографії, адже в ній уперше у вітчизняній історіографії подається комплексний і коректний у науковому

плані аналіз феномену польського історичного часописання Східної Галичини. Авторці, на нашу думку, вдалося реконструювати особливості функціонування наукової історичної періодики та проаналізувати зміст матеріалів у контексті суспільно-політичного й культурного розвитку краю в зазначений період. У дослідженні систематизовано та проаналізовано масштабність презентації на сторінках видань широкого спектру матеріалів, присвячених теоретико-методологічному розвитку польської історичної науки та реалізації нею суспільних завдань. Також перед нами постає картина особливостей інтерпретації дослідниками, зосередженими на східногалицьких видавничих проєктах, подій минулого українських земель від найдавніших часів до XIX ст., що дає можливість простежити еволюцію образів України та українців у публічному інтелектуальному просторі епохи. Позитивною особливістю праці вважаємо широкий контекстуальний підхід у висвітленні окресленої проблематики: діяльність часописів та їхній історіографічний доробок розглядаються не ізольовано, а на тлі модернізаційних процесів, що розгорталися у Східній Галичині в XIX – на початку XX ст.

Л. М. Лазурко провела значну роботу із систематизації та класифікації наявної літератури з теми, залучила великий масив джерельних матеріалів та застосувала адекватну методологію дослідження. Визначені завдання дослідження повною мірою окреслюють його мету. Говорячи про раціональність структурної побудови праці, вважаємо, що вона якнайкраще розкриває зміст роботи, яка складається зі вступу, п'яти розділів, висновків та списку використаних джерел. У вступі до роботи визначено її актуальність і наукову новизну, подано огляд історіографії, джерел та обґрунтовано методологічні підходи. Провівши розбивку

¹ Лазурко Л. М. Польська історична періодика у Східній Галичині XIX – початку XX ст.: типологія, ідеологія, проблематика : монографія. Черкаси ; Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 290 с.

історіографії проблеми за хронологічною вертикаллю та змістовим наповненням, Л. М. Лазурко обґрунтовує необхідність її класифікації за чотирма основними періодами, у кожному з яких визначено свої особливості. Загалом масив опрацьованої в монографії літератури цілком представницький.

Зазначимо також, що під час характеристики джерельної бази цілком обґрунтовано виділяються три основні джерельні комплекси, які мають різний рівень відтворення історіографічного процесу. Матеріали часописів становлять «конкретний текст»; джерела, що дозволяють відтворити механізм функціонування історичної наукової періодики, – «великий текст», а також масив матеріалів, які показують особливості досліджуваної епохи, зокрема й інтелектуального життя XIX – початку XX ст. Авторка вдало розкриває потенціал усіх типів джерел та аргументовано доводить їх значення в питаннях дослідження окремих аспектів теми. Попри історіографічний характер праці, варто зауважити залучення Л. М. Лазурко значного масиву документів з архівосховищ України та Польщі. У комплексі це характеризує джерельну базу як цілком репрезентативну та спроможну забезпечити досягнення мети дослідження. Таким чином, ретельний аналіз літератури і джерельної бази дав авторці змогу обґрунтувати потребу в реконструкції цілісної картини діяльності східногалицької наукової історичної преси.

У перших трьох розділах монографії Л. М. Лазурко відтворює процес інституційного становлення криптисторичних, спеціально-історичних та універсальних видань Східної Галичини, з'ясовує організаційні засади й основні напрями їх діяльності впродовж 1828–1918 рр. Послідовно викладаючи історію створення та функціонування різних типів наукової історичної преси, авторка акцентує особливу увагу на з'ясуванні мети й завдань їх діяльності, наголошує на спадковості дослідницьких традицій у краї, показує роль редакторів видань у визначенні редакційної політики, звертає увагу на специфіку історіографічного наповнення часописів.

У четвертому розділі авторка вивчає формування та еволюцію традицій репрезентації на сторінках першого польського наукового часопису універсального характеру «Kwartalnik Historyczny» теоретико-методологічної й суспільно-історичної проблематики. Л. М. Лазурко наголошує на тому, що універсальність і фаховість цього часопису, високорівневість його матеріалів та критичне спрямування видання дає змогу гово-

рити про те, що на його сторінках закарбувалися всі злети й падіння польської історіографії кінця XIX – початку XX ст.

В останньому, п'ятому, розділі монографії, присвяченому проблемі презентації на сторінках східногалицьких видань української тематики, Л. М. Лазурко зосереджується на особливостях рецепції авторами часописів спільного польсько-українського минулого, що дає значний дослідницький матеріал для конструювання історіографічних образів України та українців. Також авторка доводить важливість польської східногалицької історичної періодики у становленні української професійної історичної науки, оскільки шпальти видань практично до кінця XIX ст. були чи не єдиним у Східній Галичині місцем для представлення досягнень українських дослідників та забезпечували розгортання наукових дискусій, які стимулювали подальший науковий пошук представників обох сторін.

У підсумковій частині монографії наведено аргументовані та змістовні висновки щодо проведеного дослідження. Переконаливо доведено, що польська наукова періодика посідала вагомим місце в тодішньому історіографічному русі Східної Галичини. Еволюціонуючи від криптисторичних регіональних часописів першої половини XIX ст. до спеціалізованих та універсальних видань кінця XIX – початку XX ст., польське історичне часописання краю поступово розширювало читацьку аудиторію та завойовувало собі наукову репутацію, запроваджуючи нові стандарти історіописання й розгортаючи загальнопольські наукові полеміки. Усе це дає авторці змогу говорити про те, що східногалицькі часописи стали вагомим феноменом історичної науки та відіграли ключову роль у становленні не лише місцевого історіографічного осередку, а й усієї польської історичної науки XIX – початку XX ст.

Не піддаючи сумніву високий науковий рівень рецензованої монографії, вважаємо за доцільне звернути увагу на цей висновок. Переконані, зокрема, що теза про «ключову роль східногалицького часописання в поступі польської історичної науки XIX – початку XX ст.» водночас потребує більшої конкретизації хоча би шляхом зіставлення наукового доробку місцевого осередку з досягненнями науковців з інших теренів розділеної Польщі. Це, однак, не применшує значимість здійсненої авторкою роботи, яка, сподіваємося, стане важливою подією в сучасній українській і польській історіографії.